

Budapest alatt

Juli néni és a góc

Néhai özvegy Tóth Győzőné született Tóth Julianna egykori otthona a budafoki Veréb utca 4. szám alatt volt, hat méterrel a föld felszíne alatt. A budafoki barlanglakások egyik nagy góca volt itt még néhány évvel ezelőtt, az Ibolya és Veréb utca közötti területen — a Pest-környék egyik szegényfoltja. A mészkőbe vájt jókora gödörbe úgy csúszkál le az ember, lépcső híján. Az udvart benőtte a gaz, de a két évvel ezelőtt elhunyt magányos öregasszonyra emlékeztetnek a méteres gyomnövények közt szerénykedő rózsabokrok. De romlás, pusztulás mindenütt.

Micsoda lakás! A szekrénnel, az ülő- és fekvőbútorral két év alatt csúnyán elbánt a barlangvíz képében tomboló enyészet. Az ágy már nem bírta el Juli néni könnyű testét sem, és nem ültethetné le vendégét, mert ha a jövővény súlya eléri az ötven kilót, a korhadt lábú szék összeroskadna alatta. A Vörös Palkó — most valamelyik javító-nevelő intézet törzsökös lakója — gyakran aludt az elárvult lakásban, azonban mindig a padlón. Jól megtermett legény, csak ott érezte biztonságban magát. Egyenruhás ember csak képen látható e kies helyen: néhai Tóth Győző örveztető felnagyított képmása. Juli néni már maga sem tudta, a Doberdón vagy a Piavénál vesztette-e el emberét. A „ház” maradt neki utána — a képen kívül —, az őrizte szegény Győző bácsi emlékét. Minden mást régen elfelejtett...

Miből lettek ezek a riasztó gócok Budafokon és Budatétényben?

Kétszáz éve hatalmas mészkőbányák működtek itt — Budapest építőanyagának zöme akkoriban ezekből a gödrökből és alagutakból került ki. Nehéz, egészségtelen munka volt ez. Távoli vidékről hozták az elvégzésére rosszul fizetett munkásokat. Jobb híján eleinte a maguk vájta barlangban töltötték az éjszakát; a szatmári, a szabolcsi, a zalai vagy a csongrádi kis faluba annál több pénzt küldhetett a kőbányász.

Am akkor még nem létezett különélési pótlék. A két háztartás költségesnek bizonyult. A barlang meg csak nőtt. Elfért benne több ember is. A bányász kivakolta a falat, kéménylyukat is vájt a sziklába: jöhetett az asszony, a sok apróság, meg a papa, a mama is. A kőfészekrakó tüdejét szétmarta a szilikózis, a családot megtizedelte a tuberkulózis. Ha záporosó hullott, kiöntötte őket, mint az ürgét. De saját fedél volt mégis. A XIX. században már csupa olyan ember élt itt, aki barlangban született. Tarthatott itt disznót, kecskét, tehenet, tyúkot. Néha azonban bedőlt a barlang, maga alá temetve a benne tartózkodókat. A temető is közel van ide.

kodókat. A temető is közel van ide.

Biztos, hogy a Kisfilmgyártó Vállalat vagy a televízió előbb-utóbb felfedezi a nagy témát, e lakások múltját és jelenét illetően. A film első részében be lehetne mutatni kívül-belül a Juli néni házat, néhány társával egyetemben. Van még szomszéd is elég, aki emlékszik rá, emlékszik a barlanglakásokra és ebből a célból elsőrangú alany jó filmarccal a Vörös Palkó is — őt most könnyű megtalálni. Kikerült ebből a 700 rémes barlangból nem egy híresség — zenész, orvos, építész, matematikus, még balszélső is. Őket is meg lehetne szólaltatni ebben az első részben.

Vágás. A második rész a barlanglakások likvidálásáról készülne. Micsoda gyönyörűség! Kétszáz év előtti embertelenség nyomait tünteti el a földgyalu. A XXII. kerületi Tanács évenként egymillió forintot fordít ennek a szegényfoltnak az eltüntetésére. A nagy földgépek összedöntik a tüdőbajfészkeket penészgombástul, poloskástul, vízfoltos vakolatos-tul. A lakók áthurcolkodnak egészséges lakásokba; a fiatalasszony az erkélyen virágot öntöz, a férj újságot olvas, mert központi fűtésnél nincs szencipelés, a gyerekek a parkettát fészegeti... A főváros ide irányítja a bontási hulladékot — vissza, ahonnan jött. És jönnek a TEFU-dömperek a régi nyomorgódörkhöz és betemetik... Az egykori halálpincék fölért gyönyörű kert létesül; e célra jó példa lenne a sok között a Park utca 55., vagy a Pannónia utca 22. Még fesztiválsiker is lehetne.

Csak az a „vágás” szó ne lenne a két rész között. Mert amíg a szegényfoltból derűs folt lesz, mit kell ügynöködnie a tanácsnak, a tanácstagnak, a pártbizalminak, a lakóbizottságnak! Mennyi átvitatott óra, alkú, veszekedés... Mi hát a baj? Talán nem mindenki kap két kézzel a felajánlott erkélyes lakás után?

Nem mindenki. Egész dossziét tesz ki a tanácsnál a gócok dolga:

„Itt csak adót fizettem. Ott lakbér van.”

„Itt állatot tarthattam. Ott nem.”

„A kiutalt lakásba a lányomékköltöztek. Nem akarom zavarni a fiatalokat, maradok.”

„Kimegyek, de az albérlőimhez nem engedek nyúlni.”

„Kimegyek ötvenezer forintért.”

A gócot egyik oldalon a nagy-tétényi kastély, a másik oldalon a kísérleti lakótelep három felhőkarcolója határolja. Ami közte van, a képzelte film „vágás”-a helyén, olyan hepehupás még, mint a kapitalizmusból a szocializmusba vezető út.

Máté György

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím:

Forrás:

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

Hely

Idő

Személy

Helyszám

333.32

[„1958”]

[1958] VI. 12.

Népszabadság

Máté György
Budapest alatt Juli néni és a góc